

Ik kan mij niet voorstellen dat onze achterkleinkinderen ooit de huidige blokdoos-architectuur zullen bewonderen !
Zie je ze al staan op de Zeedijk en geestdriftig uitroepen :
"kijk toch eens hoe onze voorouders bouwden, al dat beton, die voorgegoten elementen, het moeten toch genieën geweest zijn van hun tijd...!"

En toch noteer ik pas 1912 toen Abraham Hans in zijn boek "Kerlingaland" schreef : 'Heyst is een schoon kunststadje geworden. De lange dijk prijkt met lieve villa's. Het strand is breed, en biedt vooral een eigenaardigen aanblik als talrijke visschersschuitjes daar op 't zand liggen...'

De laatste ronde... en hierbij dank ik mijn vriend Michel Vanhalme, historicus, zonder wiens hulp dit artikel nooit tot stand was gekomen.

Dank je Michel, voor je geduld, omdat ik het in mijn hoofd haalde je uit te nodigen op 6 februari, om oude huizen te gaan bekijken.

Het vror min 4°C, en onze pen wilde niet meer schrijven. Je fototoestel kraakte, of waren het je verkleumde vingers ?
En toch hielden we vol.

Gelukkig hebben we ons bezoek hernomen op de tweede dag van de lente. De laatste villa die we bewonderden had een prachtige bekapping, en even keek je niet... Maar ik zag hoe het huis een knipoog strooide naar de zon !

Aan onze kust kenmerkten de vele villa's op de Zeedijk, en in de zijstraten, zich door een mengstijl (Eclecticisme).
Wellicht was het een reactie op de neo-stijlen ?
De eeuwwisseling kende blijkbaar geen uniforme stijl, wél, en vooral een samengaan van Anglo-Normandische en Cottage stijl.

Misschien ter verduidelijking even twee zuivere bouwtranten uitleggen :

1° De Cottage stijl :

Komt uit Engeland, en wil de natuur integreren binnenin de woning.

vb. hall : bevloering met bloemenmotief;
friezen;
bloemschilderingen.

In Engeland was het de eerste betrachting, om arbeiderswoningen niet langer naast elkaar te bouwen, maar met méér ruimte rondom de woningen.

Zo kwam de natuur ook buiten de woning, maar dan enkel in de vorm van een gekunstelde tuin.

Andere kenmerken zijn: vooruitspringende loggia's;
houten bekapping;
En géén versiering aan de buitenkant van de gevel.

2° Anglo-Normandische stijl : Engeland - Frankrijk

Hier ziet men de natuur als deel van het landschap.

Kenmerken :

- Gebruik van natuurstenen elementen;
- Houtwerk op de gevel door middel van balkmotief;
- Wéér die houten bekapping : dikwijls met sculptuur
Balkons : dikwijls met sculptuur;
- Geen versiering aan de buitengevel;
- Tuin.

Beide stijlen zijn bijna identiek.

De Cottage stijl - die zijn oorsprong vond in Engeland - kreeg al gauw bijval op het continent.

Zo ontstond bvb. de Gartenstättebewegung in Duitsland. Het was een beweging met een zeer natuur-minnende gedachtengang, nl. men wilde het huis deelmaken van het landschap. De Anglo-Normandische stijl die er zich uitstekend toe leende, werd dan ook in ruime mate toegepast. Ook hier werden natuurlijke materialen, zoals hout, verwerkt in de huisgevel. Vaak werden in de gevel ook rotsen verwerkt in plaats van 'gekultiveerde' bakstenen.

De Heer Stübben, urbanist van Duinbergen en Het Zoute, volgde die gedachtengang. Het landschappelijk karakter moest bewaard blijven. Het huis mocht geen storend element zijn in het landschap. Hij heeft - als vertegenwoordiger van de Gartenstättebewegung - de Anglo-Normandische stijl aangewend voor het bouwen van de woningen zélf.

Teneinde storende herhalingen te vermijden, even verduidelijken dat :

- vooral aan onze kust inbreuk werd gepleegd op de zuivere Cottage stijl.

Vele villa's in Cottage stijl hebben toch ornamenten aangebracht aan de buitengevel, onder invloed van de Art Nouveau. Meestal gaat het om bloemmotieven die je terugvindt in :

- gietijzeren balkons;
- faiencebanden in gevel;
- bevloering in buitenhall;
- of binnen-scheidingsmuur.

Dus een veruitwendiging van de ornamentiek in de Cottage stijl onder invloed van de Art Nouveau.

Wat dan weer resulteert in een mengstijl.

Een greep uit onze wandeling :

=====

Villa Camelia.

Elizabetlaan, 383-85

Versmelting van Anglo-Normandische en Cottage stijl : vb. de kap. Hier hebben de gietijzeren balkons gestileerde bloemmotieven.

Dit is op zichzelf een Art Nouveau versiering. Men poogde de natuur te integreren in de woning. Vandaar de naam van de villa.

De camelia was inderdaad een populaire plant rond 1920.

Gevel : in geglazuurde baksteen, typisch voor die tijd.

De camelia :

Joséphine de Beauharnais, de eerste vrouw van Napoleon, liet camelia's kweken omdat het de kleurrijkste en lieflijkste bloemen waren die ze ooit gezien had. In die jaren was de camelia als corsagebloem zelfs een mode-artikel.

Camelia's waren in het begin van de 19de eeuw een Engelse specialiteit. In de beginperiode werden ze enorm populair omdat het een verboden bloem was. Een bloem uit Engeland, een land dat met Frankrijk in oorlog was.

Vlaanderen was immers door Frankrijk geannexeerd. Een bloem dus die de continentale blokkade moest trotseren.

In het begin was het een dure en zeldzame plant. Later werd naar mogelijkheden gezocht om ze op grote schaal te kweken.

Eenmaal goedkoper werden ze voor een nog groter publiek bereikbaar.

Mengélaan, n° 21

Kroeg De Sortie

Versmelting van Anglo-Normandische en Cottage stijl : vb. de kap. Gietijzeren balkons (dd. eeuwwisseling).

Het zijn voorgegoten elementen - naast elkaar geplaatst - en zo bevestigd.

Art Nouveau motieven in balkon, in die zin dat men er bloemen in terugvindt. Bloemmotieven op zich, zijn typische versieringen voor Art Nouveau.

- Bevloering terras : zelfde ronde-lijnen motief als balkons
- Banden faience in gevel : bloemenmotief.

Aan de gevel is er nog een ijzeren uitsteeksel : vroegere bevestiging voor elektrische leidingen van trein of tram.

Vuurtorenstraat 3-5-7-9

Terugtocht einde bebloemingsstijl.

Overgang van Art Nouveau naar Art Deco.

Faience band in gevel verwerkt : de stilering is méér Art Deco dan Art Nouveau.

Burgerlijke stijl gedurende het interbellum (1920).

Bestaande balkons zijn niet meer authentiek : op oude foto's ziet men nog duidelijk gietijzeren balkons.

WORDT AFGEBROKEN.

Zeedijk 109-110

Typisch Cottage stijl, maar dan ingedeeld in verdiepingen.

Bedoeling : zomerverhuring.

Je ziet een centrale deur die uitgeeft op het balkon.

Ieder appartement heeft zeezicht.

Mooiste kamer lag aan zeefront.

Anglo-Normandisch element : balkons in gesculpteerd hout.

Zeedijk 119

Pure mengstijl.

Hier wilde Michel absoluut eens binnendringen.

De verkoopborden waren al aangebracht, en we moesten ons wringen tussen muur en afscheiding, om toch maar een glimp op te vangen van een vergane glorie.

En toch was het de moeite waard.
De mozaïeken-vloer met bloemmotieven (cottage element : natuur in huis halen) was het enige dat nog intact was.
We kregen een duidelijk beeld van de indeling van het huis : achteraan de dienstingang voor het personeel, en erboven de woonvertrekken voor de eigenaars.
Het huis had zijn uitstraling verloren, en wij méér kennis gewonnen. Want niets geeft meer geheimen prijs, dan een oud huis die alles al gegeven heeft.

Eclectische stijlornamenten.
Bij binnenkomen hall : sierstenen faïence in bloemenmotief op grond en muur.

VERDWIJNT.

Villa des Roses

Zeedijk 121

Typisch voor de jaren '20.

Mengstijl.

- Kelderverdieping voor bedienden.
- Bovenverdieping voor eigenaars die - een halve etage hoger - geen hinder ondervonden van voorbijgangers.

Tevens hadden ze ook een prachtig zeezicht.

Vroeger moet het een open terras geweest zijn, thans afgesloten met een raam.

Geometrische faïencemotieven in gevel verwerkt.

Naam van de villa verwijst naar een natuurelement.

Castel

Zeedijk 126

Buitengevel : mengstijl.

Villa met trapgevel.

Links buitenbalkon.

Het motief rechts bij binnentreden hall lijkt op een muurschilderij, maar dan in faïence.

Het betreft een afbeelding met wijndruivenranken en vossen.

De oorspronkelijke naam van deze villa prijkt boven de inkom.

Een gesculpteerde siersteen vermeldt :

"Hier is 't in de Scheere" met eronder de afbeelding van een schaar.

St. Donaat

Zeedijk 127

Buitenramen in arabesk vorm : Art Nouveau getint.

Vroeger moet het een open balkon geweest zijn.

Faïence-sierband in gevel.

Bloemenmotief in balkon (type 19e E) verwerkt : zeer gestileerd.

Als je even binnenkijkt, zie je in de woonkamer een Art Deco schouw.

Buitenhall : bloemenmotief-bevloering, afgezoomd met leliemotief.

Zeedijk 167

Eclecticisme : 3 stijlen door elkaar

- Cottage stijl

- bekapping : Anglo-Normandisch in hout
- neo-gotische elementen : spitsboog in vensternissen en naam van de villa 'Stella Maris'.

Inkom: bloemenmotief-bevloering in siersteen; Art Nouveau element.

WORDT AFGEBROKEN.

August Beernaertstraat 24-26 - Les Tulipes

28-30 - Naam van villa zie je in afbeelding faienceband nl. Les Hortentias.

Meer bepaald de Hydrangea petiolaris (klimhortentia). Dit was een bekende bloem in de jaren '20, zelfs vroeger.

Gelede balkons (in verschillende delen) met bovenaan een lelie element. Art Nouveau getint.

Gevel in geglazuurde baksteen : met eclecticische inslag. Bovenaan band in bloemenmotief.

Beide villa's vermoedelijk door dezelfde bouwheer gebouwd.

VILLA
SINT
DONAAT

Een woordje uitleg :

ART NOUVEAU :

De periode tussen 1890 en 1900 is bij uitstek een tijd van het experiment. Alles wordt anders aangepakt en anders uitgewerkt dan tot dan toe gebruikelijk was.

Dit geldt niet alleen voor de historische stijlen, maar ook voor de vormen aan de natuur ontleend.

Motieven uit flora en fauna worden opnieuw op hun decoratieve bruikbaarheid getoetst.

Naast vormenfantasie beschikken de kunstenaars uit de periode van de Art Nouveau over een grondige materiaalkennis.

Nieuwe oplossingen worden onderzocht.

Ijzer wordt nu op grotere schaal in architectonische konstrukties verwerkt. Dit materiaal, gekombineerd met glas, geeft de gevels een geheel nieuw aspect.

Voornaamste kenmerk zijn de golvende lijnen geïnspireerd op de plantengroei (zweepsflagstijl) vervaardigd door de geherwaardeerde ambachtsman.

ART DECO :

Na de eerste wereldoorlog zag de hoge burgerij haar macht verminderen en kompenseerde dat door een pronkerige levensstijl. In een reactie op de originaliteit van de Art Nouveau en tegenover de dreigende opgang van het modernisme, werden de oude formules weer bovengehaald : sierelementen, luxueuze materialen vb. bladgoud, lak, schildpad, glazuur, gepolitoerd hout, ook exotismen (Indië, China).

Het voornaamste kenmerk van de Art Deco is de opvallend geometrische stilering.

Vb. Kerk van Duinbergen. Let op de voorgevelversiering met vierkanten en driehoeken.

KORT BERICHT : De geplande tentoonstelling in augustus kan wegens onvoorziene omstandigheden niet doorgaan en zal op een latere datum plaats vinden. Heyst Leeft verwacht U echter allen op de processie O.L. Vrouw Ster der Zee.

---

¹ Gidsencursus '89-90 - Kunstgeschiedenis
Leraar : Dhr. Johan Comer.